

3. forduló- megoldásokkal

1. Válaszoljatok a következő kérdésekre!

1. A "legnagyobb magyar" édesapját "Somogy angyala"-ként üdvözölte Csokonai Vitéz Mihály és Pálóczi Horváth Ádám Somogy megyei birtokának központjában, Marcaliban. Ki ő és milyen alkalomra szólt az üdvözlés?

Gróf Széchényi Ferenc kerületi és megyei főispánról van szó. Somogy nagy várakozással tekintett az 1798. április 6-án kinevezett új főispán Somogyba érkezése elé. Az alkalmi literátorok ünneplése mellett Csokonai Vitéz Mihály és Pálóczi Horváth Ádám "Somogy angyalaként" köszöntötte a megyei birtokának központjában: Marcaliban letelepedni szándékozó főispánt.

Kiegészítő információk:

Széchényi Ferenc neve már korábban is népszerű volt a megye előtt, különösképpen azóta, amióta - nem akarván II. József németesítő törekvéseinek eszközévé lenni - 1786-ban lemondott kerületi biztosi állásáról.

Ám Somogy nem sokáig örvendhetett a kinevezésnek, mivel a következő esztendőben Széchényit a hétszemélyes tábla bíráinak sorába ültette a királyi kinevezés, s ezzel egyidőben az ország zászlósurainak a sorába is lépve, királyi főkamarászmester. De nem vált tartóssá az a lelkesedés sem, amellyel a somogyi rendek főispáni székének elfoglalása alkalmából üdvözölték. Formális ellenzék alakult a megyében ellene a századfordulótól, amely királyi biztos kiküldetésével akarta eltávolítani a megyéből. Azonban a nemzet érdekében véghezvitt érdemeit továbbra is becsülték. 1811-ben - betegségére hivatkozva - lemondott főispáni tisztről. Működése utolsó évében a levéltár rendezésével foglalkozott.

Széchényi Ferenc törődését a vármegyével az is bizonyítja, hogy bizottságot szervezett az úgynevezett Topographica Descriptio (helyrajzi leírás) összeállítására, s számára adatokat is közölt. A Descriptio soha nem jelent meg nyomtatásban: a kézirat a főispán könyvtárába került, onnét pedig előbb az általa alapított Nemzeti Múzeumba, majd a nevét viselő Országos Széchényi Könyvtár kéziratárába.

2. Somogy mely településein fordult meg Csokonai Vitéz Mihály, és milyen irodalmi alkotások fűződnek itteni tartózkodásához?

A tájat, a megyét a közbeszéd - Csokonai óta - Somogyországnak hívja, Kapost pedig a megye fővárosának. 1798. májusában lépett először a költő Szántódnál a somogyi partra és kb. két évet töltött a megyében. Lellén, Látrányon, Szöllősgyörökön és Lengyeltótin keresztül a mai Öreglakig kísérelhetjük útját, majd innen Nyugat felé fordulva Apahídján, Marcaliban, Bizén, Kelevizen és Mesztegnyőn keresztül érkezett Nagyabajomba. Majd Kadarkúton keresztül Csökölybe érkezett. Ezután Hedrehely a következő tanya, majd Nagyabajom. Itt élt Pálóczi Horváth Ádám az ő házába költözik Csokonai. Gyakran kirándul Kisasszondra, Korpádra, Csökölybe, Hedrehelyre, Kadarkútra, Gigére, Szigetvárra és természetesen Kaposvárra. A Georgikont megszervező Festetics gróf Csurgón gimnáziumot alapított, ide hívták meg 1799 áprilisában Csokonait helyettes tanárnak.

Somogyi tartózkodásához kötődő jelentősebb művei:

Dorottya, Jövendölés az első oskoláról Somogyban, A magánossághoz, Nemes bátorítás, A Múzsához, Virág Benedek úrhoz,

3. Ki az a költő akit Somogyban "remete"-ként említenek? Melyik somogyi településhez köthető munkássága, ma hogyan ápolják emlékét?

A "niklai remete" Berzsenyi Dániel, aki 1804-től lakott véglegesen Niklán. Itt fejlődött a felvilágosodás nagy költőjévé.

Emlékét a faluban ma sokféleképpen ápolják:

- *a temetőben egy síroszlopa áll*
- *egykori lakóháza emlékmúzeum, előtte a költő szobra áll*
- *a helyi általános iskola az ő nevét viseli*
- *Berzsenyi Mézes- napot tartanak minden évben*

2. . *Korabeli sajtóhírekből gyűjtöttünk össze néhányat. Egészítsétek ki a híreket, illetve készítsétek magyarázatot, lábjegyzetet ahol szükséges!*

- *Siófok lázban ég, öfelsége a császárné érkezik. Itt ül fel a Kisfaludy gőzösre. Új utak, part, pompázó váróterem készül. 50 zárt ajtajú fürdőszobát építenek a víz színére könnyebb fürödhetés végett. Jön színtársulat, s táncmester is érkezik.*
- *A Kaposvártól Boglárig vezető úton a szorgalomkocsi* 5 forintot kért az utasoktól. 1867-ben már 8-10 forintot. A Kaposvár-Juta-Pamuk és Öreglaki-hallatlanul rossz-úton rendkívüli kényelmetlen volt a 16 órás út a szorgalomkocsi bárkájában.*

*szorgalomkocsi: más néven delizsánsz, utasokat is szállító lófogatú postakocsi

- *A megyében 20 községben nincs iskola. A 324 iskola közül 155 jó, 90 közepes és 38 rossz karban van. Közel 5000 vadgyerek* van a megyében. Eljött a mezei munka ideje, kiürültek az iskolák. A tanító fogdoshatja a legyeket az őszig.*

*vadgyerek: aki iskolaköteles és nem jár iskolába

- *Tabon volt 1848-49-ben a legtöbb fekete-sárga egyén* talán egész Somogyban.*

*fekete-sárga egyén: a császárpártiakat nevezték így, nevüket a fekete-sárga színű zászlóról kapták

- *Kaposvárott 54 bel-és külföldi lap 535 példányára fizettek elő:
Legnépszerűbbek: Somogy (72 példány) Magyarország és a Nagyvilág (37 példány)
A Hon (35 példány)*

3. Egy-egy mondattal kapcsoljátok össze a 3-3 kifejezést!

- Szaplóczay Manó, 1894, Fonyód-Bélatelep

Szaplóczay Manó a megye hajdani tiszti főorvosa lelkes és áldozatos munkájának eredményeképpen Fonyód-Bélatelepnak már 1894-ben volt vízvezetéke, a legelső az egész megyében.

Az ő nevéhez fűződik az első balatoni fürdőegyesület megalapítása is, amelyet szintén akkor alapítottak Fonyód-Bélatelepen.

- Nagyatád, Stockholm, 12,81m

Mudin Imre nagyatádi polgári iskolai tanár, a magyar atlétaválogatott tagjaként részt vett a stockholmi olimpián 1912-ben és hatodik helyezést ért el 12,81 m-rel a súlylökésben.

- tankönyv, Kutas, tanonc

A Somogy Megyei Levéltár kéziratos gyűjteményének értékes darabja az a kézzel írott kis tankönyv, amely 1870-1873 között Papp János "V. osztálybeli tanonc" tulajdona volt, s amelyben különféle fejezeteket írt a kutasi népiskolában tanult tantárgyak ismereteiből.

Ezek a következők voltak:

- állattan az emlősökről
- növénytan
- a Tiszán inneni és a Tiszántúli kerület földrajza
- egyháztörténet, az apostolok szétoszlásától a reformációig
- ásványtan
- Európa földrajza
- a reformáció története Magyarországon
- a Föld öt része
- természettan a légi tűneményekről
- mértani földrajz
- természetrajz
- magyar nyelvtan
- szent-történet

4. Tanulmányozzátok a felhasznált irodalomban megnevezett könyv 358. oldalán lévő Dombóvár-Zákány vonalon közlekedő vasút ideiglenes menettervét!

Milyen hosszú volt a menetidő a két végállomás között?

9 óra 31 perc

Mely településeken állt meg a vonat?

Baté, Kaposvár, Kis-Korpad, Jákó, Beleg, Nagy-Atád-Szobb, Csurgó

Milyen messze van a két végállomás egymástól? *13,20 mérföld*

Számoljátok ki kilométerben is! *1 magyar mérföld 8353,6 m így a két végállomás 110,27 km-re van egymástól*

Milyen gyorsan ment a vonat? Számoljátok ki az átlagsebességét!

sebesség = út:idő $110,27:9,5 = 11,61$ km/h

Mit jelent a menetrend végén lévő mondat: "Ezen menetrendnél a pesti idő irányadó."

Mivel az Osztrák-Magyar Monarchiában több időzóna volt, a menetrendnél a pesti időt kell figyelembe venni.

5. A megye mely településeiről van szó?

- Az 1900-as népszámlálás 4163 lelket számolt össze a településen. Fejlődésére döntő befolyást gyakorolt a somogyszobi-balatonszentgyörgyi vasútvonal megépítése.

Marcali

- Iskolájának híres diákjai voltak. Többek között ott tanult Baksay Sándor is.

Csurgó

- 1870-ben Általános Munkásegylet alakul meg a településen.

Kaposvár

- Itt telepedett le müncheni és párizsi tanulmányai befejeztével megyénk egyik híres festője. 92 évig élt, egykori műterme jelenleg képtár.

Somogytúr, a festő pedig Kunffy Lajos

6. 1870-ben a megye tanfelügyelője nyilvánosan közzétette az iskolalátogatások alkalmával szerzett tapasztalatait. Milyen problémákat említ meg? Hogyan magyarázza ezeket a "Szigetvár vidéki tanító-egylet"?

A negatív jelenségek között az alábbi tapasztalatok szerepeltek:

a. *a rendetlen iskolába járás*

Ennek okát abban látják, hogy vannak helyek, hogy a népiskolai oktatásra vonatkozó 1868-as törvényt nem ismerik, a tanítók nem jegyzik a mulasztók neveit, vagy ha jegyzik is, a néptől való félelmük miatt a mulasztók névsorát nem adják át a községi elöljáróságnak. Ahol átadják, ott sem büntetik meg a mulasztó diákok szüleit.

b. *a szakképzetlen és hanyag tanítók munkája és rossz díjazása*

A tanítók elégtelen szakképesítése, többeknél hanyagsággal is párosul, mert a legtöbb tanodában nem tanítanak egyebet vallás, erkölcstan, olvasás, írás és számolásnál. Ebben sokszor szerepet játszik a tanítók rossz díjazása is. "Kívánhatja-e az állam, melyben a néptanító önfeláldozó munkássága a törvényben is csak 300 Ft-ra tartatik érdemesnek, hogy általában jeles képzettségűek legyenek? Ily elismerés mellett csodálható-e, ha kerüli e pályát mindenki, kivéven azokat, kiket rá végzetük kényszerít."

c. az iskolaépületek alkalmatlansága és rossz felszerelése

Sok helyen alig található egyéb egy fekete s néhány elrongyolt fali olvasó táblánál.

d. a felügyelet és az ellenörzés hiányossága

Ezt maga a tanfelügyelő úr sem képes eredményre juttatni.

Javaslatok:

- A tanító kinevezési, előléptetési és szükség esetén áthelyezési jogát az államnak kell kezébe vennie, így a tanítók nem lennének kitéve a helyi lakosok és szervezetek hatalmának.
- A hiányos képzettségű tanítók kötelezhetőek legyenek póttanulásra, előadások látogatása vagy a szünetekben tanfolyamok elvégzésére.
- Tanítói egyleteket kell alakítani.
- Változtatni kell az iskolák "túltömöttségén", hiányos fölszerelésén, ezzel elhárítani azokat az akadályokat, melyekkel a néptanítónak szembe kell néznie.
- Az olvasás, írás, számolás, vallás és erkölcstan tantárgyakon kívül a többi tárgyakra nincsenek se tankönyvek se taneszközök. A többi tárgyhoz kellene olcsó tankönyv.
- A sikeres felügyelet megvalósításához hozzanak létre 4-5 kisebb körű felügyelőséget, melyek a megyei tanfelügyelőségeknek segítségére lennének.